

JINOYATNING GLOBALASHUVI VA UNING XALQARO HAMJAMIYAT XAVFSIZLIGIGA TAHDIDI

Jumaniyozov Xushnud Safoyevich

Nizomiy nomidagi TDPU "Ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi" kafedrası

mudiri, siyosiy fanlar nomzodi

Anvarova Sevinchxon Kamtarsher qizi

"Milliy g'oya, ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi" yo'nalishi,

202-guruh talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada bugungi turli mafkuraviy tahdidlar bilan bir qatorda jinoyatning globallashuvi, uning turlari va xalqaro hamjamiyat xavfsizligiga tahdidi ko'rib chiqilgan.

Tayanch so'zlar: globallashuv, jahon miqyosidagi integratsiya, jinoyat, transmilliy jinoiy to'dalar, jinoyatning globallashuvi, narkotik moddalar savdosi, intellektual mulk savdosi, xalqaro uyushgan jinoyatchilik.

Jamiyat hayotining turli sohalarini qamrab olgan globallashuvning changalidan jinoyat olami ham chekkada qolgani yo'q. Ikki qutbli dunyoning qulashi, jahon miqyosidagi integratsiyaning kuchayishi, savdoning o'sishi, aholi migratsiyasi, chegaralarning ochib berilishi insoniyatga qulay imkoniyatlar yaratib berdi. Bu jarayonlar o'z navbatida jinoiy to'dalar faoliyatiga ham o'ziga yarasha imkon taqdim etdi. Insoniyat boshiga bugungi kunda odam savdosi, qurol savdosi, moliyani legallashtirish, narkotik moddalar savdosi kabi jinoyat turlari qator musibatlar solmoqda.

Qurol savdosi transmilliy jinoiy to'dalar tomonidan amalga oshirilayotgan eng serdaromad sohalardan yana biri hisoblanadi. Bu "biznes" ham mintaqaviy mojarolar va mahalliy urushlarning to's-to'polonidan foydalanib qoluvchilarga katta daromad keltirmoqda. Bunday korchalonlar uchun qurolli qarama-qarshilikni davom ettirish va keskinlikni saqlab turish qurol-yarog'larning yashirin bozorini kengaytirish uchun eng yaxshi shart-sharoit ekanligi hammaga ma'lum.

Yashirincha qurol sotish xalqaro terrorizm deb atalmish jinoiy hodisa bilan birga yuradi, ba'zan esa uni keltirib ham chiqaradi. O'zgalar qonini to'kish hisobiga mo'may daromad olishni istovchilar anchagina topiladi. Bu toifaga kiruvchi "bizneschilar" uchun qon va nopok siyosat qorishgan pul dunyoning turli burchaklarida xalqaro qotillarni yollash va sinab ko'rish mumkin bo'ladigan mojarolarni rag'batlantirish borasida eng qulay vosita ekanligini gapirmasa ham bo'ladi. "Ayniqsa, xalqaro terrorizm, ekstremizm, narkotrafik, diniy qarama-qarshilik, noqonuniy migratsiya, odam savdosi, ekologik muammolar, ayrim mintaqalarda iqtisodiy nochorlik, ishsizlik, qashshoqlik kuchayib borayotgani butun insoniyatni qattiq xavotirga solmoqda.

Ana shunday o'ta murakkab va qaltis sharoitda qanday yo'l tutish, qanday qilib tinchlik va osoyishtalikni saqlash, barqaror rivojlanishni ta'minlash mumkin, degan savol barchamizni jiddiy o'ylantirishi zarur"⁹⁷.

Keyingi paytlarda moliya manbalarini legallashtirish (otmivanie deneg) keng tarqalgan jinoyat turiga aylanmoqda. Agar jinoyatning bu turini o'zbek tiliga sof tarjimasini "pul manbalarini yuvish" ma'nosini beradi. Lekin jinoyatning bu turi o'z mohiyatidan kelib chiqqan holda huquqiy adabiyotlarda moliya manbalarini legallashtirish tariqasida ishlatiladi. Jinoyatning bu turiga O'zbekiston Respublikasining jinoyat kodeksida shunday ta'rif berilgan: "Jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirish, ya'ni mulk (pul mablag'lari yoki boshqa mol-mulk) jinoiy faoliyat natijasida topilgan bo'lsa, uni o'tkazish, mulkka aylantirish yohud almashtirish yo'li bilan uning kelib chiqishiga qonuniy tus berish, huddi shuningdek bunday pul mablag'lari yoki boshqa mol-mulkning asl xususiyatini, manbaini, turgan joyini, tasarruf etish, ko'chirish usulini, pul mablag'lariga yoki boshqa mol-mulkka bo'lgan haqiqiy egalik huquqlarini yoki uning kimga qarashliligini yashirish yohud sir saqlash"⁹⁸. Ko'rinib turibdiki davlat, jamiyat mulki noqonuniy ravishda muayyan guruh yoki shaxs tomonidan o'zlashtirilib, mulkchilikning yangi shakliga aylantirilib

⁹⁷ Мирзиёев Ш.М. Буюк келажакимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамыз. —Тошкент: "Ўзбекистон" НМИУ, 2017.-473 б..

⁹⁸ O'zbekiston Respublikasining 2009 yil 22 sentyabrdagi O'RQ-223-sonli Qonuni tahririda — O'R QHT, 2009 y., 39-son, 423-modda

unga qonuniy tus berishga o'tiladi. Albatta, bu daromadning manbalari mavhumlashtiriladi. BMT ma'lumotlariga qaraganda yiliga 900 million dollardan- 3 milliard dollargacha bo'lgan mablag' legallashtiriladi. Bu jahonda yaratilgan yalpi ijtimoiy mahsulotning 2-5% ini tashkil etadi⁹⁹.

Jinoyat globallashuvining keng tarqalgan turlaridan yana biri narkotik moddalar ishlab chiqarish va ular bilan savdo qilish hisoblanadi. Ushbu jinoiy biznes yaratib beradigan juda katta boylik orttirish imkoniyatlari uning ishtirokchilarini xalqaro huquq normalari bilan ham, milliy qonunlar majmui bilan ham, ayniqsa, "oq ajal"ning halokatli oqibatlari bilan ham hisoblashmay, hamma ishni qilishga majbur etmoqda. BMT tomonidan keltirilgan ma'lumotlarga qaraganda bu zahri qotil savdosining yillik aylanmasi 350-450 milliard dollarga teng bo'lib bu miqdor jahon hamjamiyatining bir yillik yalpi daromadining 7% ga teng. Taxminiy ma'lumotlarga qaraganda jahon aholisining 3% i giyohvand moddalar iste'mol qiladi. Bu turdagi jinoiy to'dalarga qarshi kurashishga turli davlatlar turlicha vaqt va mablag' sarflashmoqda. AQSh federal organlari yiliga 12 milliard dollar mablag'ni narkotik savdosiga qarshi kurashga sarflashadi; 45 milliard dollarga teng mablag' narkotik savdosi bilan qo'lga tushgan saqlab turish bilan bog'liq jarayonga sarflanadi; 120 milliard dollar narkomaniya kasaliga chalinganlarni davolash ishlariga sarflanmoqda¹⁰⁰. Bu moddalarni ishlab chiqariuvchi asosiy regionlar: Oltin yarimoy (Golden Crecent) – Afg'oniston, Eron, Pokiston; Oltin uchburchak (GoldenTriangle) – Myanma, Laos, Tailand; Janubiy Afrika; Niderlandiya; Marokash; Xitoy. Xitoyda asosan sintetik narkotik moddalar ishlab chiqariladi¹⁰¹. Yuqori navli geroinning eng katta bozori Yevropa hisoblanadi. BMT ma'lumotlariga qaraganda faqt Rossiyaning o'zida yiliga 70 tonna geroin sotiladi. Rossiyada bu kasallik sababli bir yilda vafot etganlar (yiliga 30 000 -40 000 nafar)

99 http://kontinent.org/article_rus_491505d8ee0c8.html

100 http://kontinent.org/article_rus_491505d8ee0c8.html

101 <https://ru.wikipedia.org/wiki/narkotorgovlya>

Sovet armiyasining o'n yil davom etgan afg'on urushidagi yo'qotishidan ikki barobar qo'pdir¹⁰².

Keyingi yillarda jinoyatning globallashtiruvining keng tarqalgan turlaridan birini intellektual mulk o'g'irligi tashkil etadi. Bu sohada o'g'irik turli sohalarda turlicha shakllarda namoyon bo'lmoqda. Ma'lumotlarga qaraganda AQSh va G'arbiy Yevropaning musiqa, kinofil'm, kompyuter o'yinlari, videoo'yinlar, turli dasturlar ishlab chiqaruvchi yetakchi kompaniyalarining shu jinoiy guruhlar sababli ko'rgan zarari o'n milliardlagan dollarni tashkil etgan¹⁰³. Procter&Gamble kompaniyasi sertifikatida ishlab chiqarilgan kir yuvish vositalarining 40% i, Honda (Yaponiya) kompaniyasi markasi ostida ishlab chiqilgan mototexnikaning 60 % i Xitoyda noqonuniy ishlab chiqarilgan. Rivojlanayotgan mamlakatlarda ishlatilayotgan farmatsevtika mahsulotlarning deyarli 50 % i yashirincha ishlab chiqarilgan qo'lbola mahsulotlari hisoblanadi. Shuningdek qo'lbola donorlik organlari ishlab chiqarish, qo'lbola san'at asarlarini nusxalash, noyob hayvonlar savdosi avj olmoqda. Hujjatlarni soxtalashtirish, soxta yurist va soxta moliyachilar xizmati, soxta muhrlarni yaratish singari faoliyat shakli jinoiy guruhlar faoliyatiga keng imkoniyatlar yaratib bermoqda.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki xalqaro jinoyatchilikning turli shakllariga bitta davlat miqyosida kurashishning mutlaqo imkoni yo'q. Xalqaro uyushgan jinoyatchilikka qarshi kurashda asosiy e'tiborni quyidagilarga qaratish maqsadga muvofiq bo'lardi.

Avvalo, xalqaro uyushgan jinoyatchilikka qarshi kurashda jahon hamjamiyati hamkorlikda kurash olib borishi talab etiladi. Musulmon dunyosida terroristik tashkilot deb e'tirof etilgan ba'zi bir tashkilotlarning Yevropa mamlakatlarida erkin harakat qilishi, o'z ofislariga ega bo'lishi o'ziga norozilikni keltirib chiqaradi.

102 <http://Libymax/tu/p=12463/ONN> призывает к об'единению в борьбе против организованной преступности.

103 http://kontinent.org/article_rus_491505d8ee0c8.html

Ikkinchidan, xalqaro uyushgan jinoyatchilikka qarshi kurashning siyosiy – huquqiy asoslarini yagona standartlar asosida yanada mustahkamlash. Jinoiy guruhlarining insoniyatga qarshi qaratilgan qilmishlari jahonning barcha hududlarida birdek jazoga tortilishi zarur.

Uchinchidan, xalqaro uyushgan jinoyatchilikka qarshi kurashda Interpol tashkilotning rolini yanada oshirish samarali natijalarga olib keladi.

To‘rtinchidan, xalqaro uyushgan jinoyatchilikka qarshi kurashda kontinental tashkilotlar rolini yanada oshirish va ular bilan bu borada hamkorlikni yanada kuchaytirishni davr daqozo etmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasining 2009 yil 22 sentyabrdagi O‘RQ-223-sonli Qonuni tahririda — O‘R QHT, 2009 y., 39-son, 423-modda.
2. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажакимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қураимиз. –Тошкент: “Ўзбекистон” НМИУ, 2017.-473 б..
3. http://kontinent.org/article_rus_491505d8ee0c8.html
4. http://kontinent.org/article_rus_491505d8ee0c8.html
5. <https://ru.wikipedia.org/wiki/narkotorgovlya>
6. <http://Libymax/tu/p=12463/ONN> призывает к об'единению в борьбе против организованной преступности.
7. http://kontinent.org/article_rus_491505d8ee0c8.html